

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Одеська юридична академія»

А. В. Мурзановська

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ
ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ
2012 РОКУ

Монографія

Одеса
2018

УДК 343.13(477)
М 91

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 2 від 24.10.2017 року)

Рецензенти:

О. Г. Шило – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

О. В. Андрушко – кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри кримінального права та процесу факультету правоохоронної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Науковий редактор:

Ю. П. Аленін – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент АПРН України, заслужений юрист України, професор кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

Мурзановська А. В.

М 91 Кримінально-процесуальна відповідальність за Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року : монографія / А. В. Мурзановська. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 192 с.
ISBN 978-966-916-371-4

Монографія є першим у вітчизняній науці спеціальним комплексним дослідженням теоретичних та практичних аспектів кримінально-процесуальної відповідальності за КПК України 2012 року. Визначено поняття, ознаки та значення кримінально-процесуальної відповідальності. Розглянуто види та систему заходів кримінально-процесуальної відповідальності. Розкрито підстави та умови застосування кримінально-процесуальної відповідальності та розглянуто процесуальний порядок притягнення до кримінально-процесуальної відповідальності. Виділено тенденції розвитку інституту кримінально-процесуальної відповідальності та сформульовано науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері застосування кримінально-процесуальної відповідальності.

УДК 343.13(477)

ISBN 978-966-916-371-4

© А. В. Мурзановська, 2018
© Національний університет «Одеська юридична академія», 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1	
ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА	
КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	8
1.1. Визначення правової природи кримінально-процесуальної відповідальності	8
1.2. Поняття, види та значення кримінально-процесуальної відповідальності	34
РОЗДІЛ 2	
СИСТЕМА ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ	
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ПИТАННЯ КОНСТИТУЮВАННЯ	60
2.1. Санкції у кримінальному процесуальному праві	60
2.2. Штрафні заходи кримінально-процесуальної відповідальності	70
2.3. Правовідновлюючі заходи кримінально-процесуальної відповідальності: проблеми визначення та відмежування від суміжних процесуальних інститутів	87
РОЗДІЛ 3	
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ	
КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	121
3.1. Підстави, умови та процесуальний порядок притягнення до кримінально-процесуальної відповідальності	121
3.2. Характеристика реалізації окремих заходів кримінально-процесуальної відповідальності	153
ВИСНОВКИ	184

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВССУ – Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
ВС України – Верховний Суд України
ЄДРСР – Єдиний державний реєстр судових рішень
ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини
ЗУ – Закон України
КК України – Кримінальний кодекс України
КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року
КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення
П. – пункт
Ст. – стаття
ЦПК України – Цивільний процесуальний кодекс України
Ч. – частина

ВСТУП

Прийняття в 2012 році нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), зумовлене необхідністю приведення вітчизняного кримінального процесуального законодавства у відповідність до європейських та міжнародних стандартів, започаткувало якісно новий етап розвитку кримінального процесу в нашій державі. Тому виникла потреба не тільки уточнення, а й перегляду в кримінальній процесуальній доктрині ключових понять та категорій, у тому числі примусу в кримінальному процесі в цілому та кримінально-процесуальної відповідальності зокрема, особливо – у зв'язку з посиленням значення та нормативним урегулюванням інституту заходів забезпечення кримінального провадження.

Одним із основних напрямків забезпечення ефективності та дієвості кримінального провадження є подальший розвиток концепції кримінально-процесуальної відповідальності, адже для досягнення мети та вирішення завдань кримінального провадження необхідним є, з одного боку, дотримання встановленої кримінальним процесуальним правом процесуальної форми, а з іншого – чітка визначеність у законі правових наслідків за порушення заборон, невиконання або неналежне виконання обов'язків. У зв'язку з цим дуже важливим є як відповідальність посадових осіб, які здійснюють кримінальне провадження, за дотримання приписів закону¹, так і інших суб'єктів кримінального процесу за виконання покладених на них кримінальним процесуальним законом обов'язків.

Водночас концепція кримінально-процесуальної відповідальності не знайшла повного відображення у новому КПК України,

---

¹ Так, станом на 31.12.16 на розгляді ЄСПЛ перебувало 18 159 справ проти України в зв'язку зі зверненнями громадян до ЄСПЛ за захистом своїх порушених прав унаслідок необґрунтованого притягнення до кримінальної відповідальності, незаконних затримання та утримання під вартою, інших незаконних порушень (обмежень) прав та свобод людини. Див.: Щорічний звіт про результати діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини у 2016 р. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/9329>.

що викликало необхідність дослідження правових, теоретичних та практичних проблем її реалізації. Саме тому подальше вдосконалення положень науки кримінального процесу, чинного кримінального процесуального законодавства та практики його застосування щодо кримінально-процесуальної відповідальності є досить актуальним, важливим і необхідним.

Питанням процесуальних засобів забезпечення дотримання норм кримінального процесуального закону в різних аспектах завжди приділялась увага у доктрині кримінального процесу, адже пошук нових та удосконалення вже існуючих засобів знаходиться в постійному розвитку.

Проблеми кримінально-процесуальної відповідальності в юридичній літературі розглядались як на загальнотеоретичному, так і на галузевому рівнях, хоча здебільшого в рамках досліджень заходів державного примусу в цілому. Для проведення дослідження велике значення мали наукові розробки таких учених, як: Ю.П. Аленін, С.С. Алексєєв, О.В. Андрушко, В.Д. Басай, Р.М. Білокінь, В.П. Божьєв, В.М. Ветрова, І.В. Гловюк, Ю.М. Грошевий, П.С. Елькінд, З.З. Зінатулін, О.С. Іоффе, О.Ф. Скакун, О.В. Капліна, З.Ф. Ковріга, В.М. Корнуков, О.Е. Лейст, Л.М. Лобойко, Т.В. Лукашкіна, П.А. Лупінська, Л.О. Максимова, В.Т. Маляренко, М.Н. Марченко, О.Р. Михайленко, П.О. Недбайло, В.Т. Нор, Ю.М. Оборотов, М.І. Пашковський, М.А. Погорецький, С.М. Стахівський, В.Т. Очередін, І.Л. Петрухін, П.М. Рабінович, В.В. Рожнова, С.М. Смоков, М.С. Строговіч, В.М. Тертишник, Л.Д. Удалова, О.Ю. Хабло, А.Я. Хитра, М.О. Чельцов, Н.А. Чечіна, О.Г. Шило, С.А. Шейфер, М.Є. Шумило та ін.

Наукові дослідження в цій сфері в сучасній українській літературі мали вибірковий характер. Лише окремі питання, пов'язані з кримінально-процесуальною відповідальністю, розглядались в кандидатських дисертаціях: В.В. Рожнової «Застосування заходів процесуального примусу, пов'язаних з ізоляцією особи» (2003 рік); О.Ю. Хабло «Зловживання у сфері кримінального процесу» (2008 рік); Л.В. Гаврилюк «Відповідальність слідчого: кримінально-процесуальні засади» (2009 рік); В.Д. Чабанюка «Кримінально-процесуальні правопорушення в досудовому провадженні та відповідальність за їх вчинення» (2009 рік). Серед робіт, виконаних на основі положень КПК України 2012 року, необ-

хідно виділити такі: Л.Я. Стрельбіцька «Процесуальний статус засудженого в кримінальному провадженні України» (2015 рік); Е.Є. Томін «Процесуальні порушення у досудовому та судовому провадженнях» (2016 рік).

Особливої уваги заслуговують також дослідження, проведені з урахуванням оновленого кримінального процесуального законодавства, таких українських учених, як: О.В. Андрушко, Р.М. Білокінь, Н.Р. Бобечко, О.В. Верхогляд-Герасименко, Л.О. Максимова, А.М. Мартинців, Е.Є. Томін, А.Я. Хитра, О.Г. Шило. У роботах зазначених науковців були розглянуті окремі питання щодо правової природи, видів, підстав кримінально-процесуальної відповідальності, суб'єктів, які підлягають притягненню до кримінально-процесуальної відповідальності, а також було приділено увагу проблемним аспектам застосування окремих заходів кримінально-процесуальної відповідальності, таких як грошове стягнення, відшкодування процесуальних витрат, видалення із зали судового засідання, зміна запобіжного заходу на більш суворий.

Проте проблематика кримінально-процесуальної відповідальності в сучасній українській науці кримінального процесу не була предметом комплексного дослідження, в якому на основі єдиної доктринальної концепції було б переосмислено питання з'ясування правової природи, поняття, ознак, видів, системи заходів кримінально-процесуальної відповідальності та особливостей її реалізації під час кримінального провадження.

Саме тому метою даного монографічного дослідження є визначення правової природи, сутності та змісту кримінально-процесуальної відповідальності та механізму її реалізації під час кримінального провадження на основі положень КПК України 2012 року, а також внесення теоретично обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України в даній сфері.